

Waarheidsvinding in de rechtsstaat Nederland

Door Drs. Maurice de Hond

Inleiding

In Nederland speelt het Openbaar Ministerie (OM) een cruciale rol bij de opsporing en vervolging van verdachten c.q. daders. Het stuurt de politie aan, beschikt over ingrijpende opsporingsbevoegdheden en dwangmiddelen, bepaalt welke onderzoeken er door het NFI gedaan worden, stelt het dossier samen voor de rechter, dicteert wie zich voor de strafrechter moet verantwoorden en waarvoor hij of zij zich moet verantwoorden. Daarbij heeft het OM, als onderdeel van de Rechterlijke Macht, ook de plicht het belang van de verdachte goed in de gaten te houden, o.a.. door goed onderzoek te doen naar alternatieve daders en inspanningen te verrichten om te kijken of de lezing van de verdachte waar kan zijn.

Een inspanningsverplichting die groter wordt naarmate het bewijs tegen de verdachte “mager” is en de lezing van de verdachte reëler. Een OM dat deze plicht verzaakt, hoort niet thuis onder de vlag van de Rechterlijke Macht en verliest het monopolie op het uitoefenen van opsporingsbevoegdheden en dwangmiddelen. Als er al sprake is van een algemeen belang- dan is het, dat in een land dat de pretentie heeft een rechtsstaat te zijn objectief en onpartijdig onderzoek wordt gedaan door een instantie met de statuur en de macht van het OM.

In het dossier van de Deventer Moordzaak zitten vele bewijzen van het feit dat het OM nooit en te nimmer een goed, objectief en onpartijdig onderzoek naar de waarheid heeft gedaan.

Nu kan ik een waslijst aan voorbeelden geven uit het dossier die een onderbouwing is van de hierboven dikgedrukte zin. Het gevaar is echter dat de lezer door de bomen het bos niet meer ziet.

Daarom zal ik me in dit stuk richten op één boom uit dat bos. Een boom die representatief is voor alle andere bomen. Een onderdeel uit het dossier dat een prima illustratie is van mijn bevindingen en ook laat zien wat mijn insteek was en is.

Belangrijk daarbij is te beseffen dat het dossier van de Deventer Moordzaak iets bevat wat zelden aan een procesdossier wordt toegevoegd en dat is het Tactisch Journaal (TJ). Dat laatste is een dagboek van het onderzoeksteam dat in 1999 het onderzoek naar de Deventer Moordzaak deed. In dit TJ schrijven de rechercheurs al hun onderzoekshandelingen op. Over een periode van drie maanden zien we circa 1100 beschreven onderzoekshandelingen –resultaten, die geprint ongeveer 300 pagina’s beslaan. Dat dit TJ aan het dossier wordt toegevoegd is een hoge uitzondering en vond eind 2003 plaats in opdracht van het Hof te Den Bosch in het kader van het proces dat nodig was geworden door de herziening van het arrest tegen Ernest Louwes in 2000.

Uit dit TJ valt o.a. op te maken dat in de eerste maand na de moord een belangrijk deel van de onderzoekshandelingen van de politie op Michael de Jong (“de klusjesman”) was gericht en dat daarna het onderzoek voor het overgrote deel op Ernest Louwes richtte.

Op een aspect van dit onderzoek naar Michael de Jong, het onderdeel “alibi”, zoom ik in dit stuk in en illustreer ik in welke mate het OM en politie hun wettelijke opdracht ernstig verzaken.

Verklaringen over het alibi in 1999/2000

De moord van weduwe Wittenberg is gepleegd op 23 september 1999, het slachtoffer is gevonden op 25 september 1999.

Mede omdat Michael de Jong (MdJ) “de klusjesman” een huisvriend van de weduwe was werd hij op 28 september, 3 dagen nadat het slachtoffer gevonden was, uitgebreid gehoord, zijn vriendin Meike

Wittermans (MW) dezelfde avond ook. Bij het begin van het verhoor meldt MdJ dat hij op dat moment voor het eerst van de dood van de weduwe hoort. Dit hebben MdJ en MW verklaard volgens het dossier:

MdJ: *“Ik heb ’s middags een terras gepakt en ben daarna naar de woning van Meike gegaan. Ik heb daar gekookt en samen hebben we daar gegeten.”*

MW: *“Ik kwam ongeveer om 15:30 uur thuis. Michaël was op dat moment niet thuis. Ik kan me herinneren dat Michaël tussen 17:00 en 19:00 uur is thuisgekomen. Hij is zich, zoals gebruikelijk, met het eten gaan bezighouden. De rest van de avond zijn wij thuis gebleven.”*

Een deel van het onderzoek in die eerste fase van het onderzoeksteam is gericht op MdJ. In dat kader wordt op 8 oktober 1999 een ex-vriendin van hem gehoord. Zij heeft hem o.a. op 24-9-1999 in de binnenstad van Deventer op een terras ontmoet en kort daarna nog 2 keer telefonisch met hem gesproken. Bij (een deel) van deze gesprekken is de dood van de weduwe aan de orde geweest. In het TJ vermelden de twee verhoorders van de ex-vriendin onder andere over één van de twee telefoongesprekken: *“25 september 1999 heeft getuige MdJ op zijn GSM gebeld. Deze dag vroeg getuige ook aan Michael hoe het met hem ging. Hij vertelde dat het wel ging. **Hij had een vriendin verloren.**”*

Bedenk hierbij dus dat 25-9-1999 rond 12 uur de weduwe vermoord is aangetroffen. En dat MdJ op 28-9-1999 aangaf op dat moment voor het eerst van de dood van de weduwe gehoord te hebben. Deze melding uit het TJ van 8-10-1999 zal voor het onderzoeksteam een relevant onderwerp voor nader onderzoek dienen te zijn.

Op 12 oktober 1999 is er een uitgebreid verhoor van MdJ, dat op video wordt opgenomen. Het Proces Verbaal van dit verhoor omvat circa 25 pagina's en is het grootste Proces Verbaal uit het hele dossier. Later op die dag wordt ook MW verhoord. Voorafgaande aan dat verhoor is op 11 oktober 1999 een afspraak met de profiler (psycholoog) Carlo Schippers van de Landelijke Politie. Uit het TJ is op basis van andere mutaties op te maken dat dit gesprek op 11 oktober een voorbereiding betrof van het grote verhoor van MdJ een dag erna. In het TJ is echter niet terug te vinden wat er met deze profiler besproken is. (Ook een samenvatting van dat uitgebreide verhoor van MdJ op 12 oktober 1999 staat verder niet in het TJ vermeld. Het enige PV dat niet in dit TJ wordt vermeld).

Over het alibi zeggen MdJ en MW bij hun verhoren op 12 oktober 1999 het volgende:

MdJ: *“Ik ben tussen 19:00 en 19:30 uur naar huis gelopen. Toen ik thuiskwam was Meike er. Ik ben de rest van de avond thuis gebleven en heb naar Discovery gekeken.”*

MW: *“Toen ik om 16:30 uur thuiskwam stond Michaël aan het koken. Na het eten hebben we niets meer buitenshuis gedaan. We zijn vroeg naar bed gegaan en hebben in bed nog liggen kijken naar het programma de X-files. Om 23:30 uur ben ik in slaap gevallen.”*

In dat verhoor van 12 oktober 1999 (opgenomen op video) wordt MdJ de cautie voorgelezen. Dat houdt in dat hem gezegd wordt dat hij niet verplicht is te antwoorden. De verhoorders zeggen bij dat verhoor o.a.: *“Uw alibi is in onze ogen niet sluitend.”*

Over het telefoongesprek met zijn ex-vriendin, waarin hij volgens het TJ op 25-9-1999 over de dood van een vriendin gesproken zou hebben, wordt tijdens het verhoor niets gevraagd.

Vanaf 21 oktober 1999 is het onderzoek vrijwel volledig op Ernest Louwes gericht. Begin november 1999 is met toestemming van MdJ en MW hun telefoongegevens opgevraagd bij hun providers. Die komen op 18 november 1999 binnen. In het Tactisch Journaal wordt daar op 9 december 1999 iets over geschreven. Uit de printouts blijkt dat MdJ tussen 16.40 en 19.20 uur drie keer naar huis gebeld, in totaal 25 minuten. **Dat impliceert dat in ieder geval de verklaringen van MW kort na de moord niet juist kon zijn waarin zij stelde dat MdJ om 16.30 uur thuis stond de koken en niet meer weg was gegaan.**

Deze conclusie wordt echter niet door de rechercheur in het TJ opgenomen! Op 9 december 1999 wordt in het TJ neergezet dat dan de verklaring van MdJ wel kan kloppen.

Het procesdossier start met een Proces Verbaal dd. 17 januari 2000 waarin in ongeveer 20 pagina's beschreven wordt hoe het onderzoek is verlopen en wat de resultaten waren, plus nog meer dan 300 pagina's aan stukken, met name processen-verbaal.

Terwijl er in het dossier vele Processen Verbaal bevinden, met in totaal meer dan 60 pagina's tekst over het onderzoek naar MdJ, staat in dat Proces Verbaal van 20 pagina's over het verloop van het onderzoek **niets over het onderzoek dat uitgevoerd is naar De Jong**, noch worden de vele Processen Verbaal, die daarover gaan in het procesdossier opgenomen.¹

Het enige dat in dit onderzoeksverslag staat vermeld is dat: *“alle personen gehoord zijn, die wel eens bij het slachtoffer zijn geweest en voor zover mogelijk, hun alibi nagekomen. Hieruit is gebleken dat **alleen** de verklaring van dhr. Louwes met betrekking to zijn alibi niet overeenkwam met de onderzoeksgegevens.”*

Tijdens de rechtszaak in februari 2000 zegt de Officier van Justitie over de andere personen die onderzocht werden behoudens Ernest Louwes: ***“Elk van hen bleek een sluitend alibi te hebben en/of niet op concrete leugens van dat alibi te betrapen. Zo konden wij ze uitsluiten als verdachte.”***

Recapitulerend voor de informatie die in 2000 bekend was:

- MdJ en MW zeggen kort na de moord dat ze de avond van de moord thuis zijn geweest. Meike geeft aan dat Michael al vanaf 16.30 uur thuis was.
- Tijdens het verhoor op 12 oktober 1999, waar MdJ de cautie wordt gegeven, stellen de verhoorders dat het alibi van MdJ niet sluitend is.
- De telefoongegevens die door de politie wordt opgevraagd en die in november 1999 tot beschikking komen laten zien dat MdJ niet voor 19.30 uur thuis geweest kan zijn. De verklaring van MW is dus aantoonbaar onwaar. In het Tactisch Journaal wordt dat echter niet door de politie opgeschreven, maar slechts dat MdJ dus gelijk had dat hij om 19.30 uur thuis was. Uit het dossier blijkt niet dat er verder onderzoek wordt gedaan over de gebleken onware verklaring van MW over de alibi van MdJ.
- In het Proces Verbaal over het totale onderzoek dat in het dossier zit ten behoeve van de rechtbank wordt niets geschreven over het uitgebreide onderzoek dat naar MdJ is gedaan. En er wordt impliciet gesteld dat het alibi van anderen –dus ook MdJ, die niet bij name genoemd wordt- klopt (“overeenkomt met de onderzoeksgegevens”).
- De Officier van Justitie zegt in februari 2000 in haar requisitoir dat anderen dan Louwes uitgesloten zijn als verdachte op basis van zijn alibi.

Verklaringen over het alibi in 2006

Alle bovenstaande informatie was mij bekend in december 2005, mede op aanwijzing van twee ex-politieagenten Paalman & De Roy van Zuydewijn. Zij hebben in hun nieuwe functie van privé-rechercheurs op 16 januari 2006 met MW een gesprek gevoerd. Over het niet kloppend alibi uit 1999 zegt Meike in dat gesprek:

“Ik heb me toen vergist en dat heb ik in 1999 al aan de rechercheurs gezegd. Ik ben voor 20:00 uur het huis uitgegaan naar de soos en Michaël had zich later op de avond bij mij gevoegd.”

Als de beide rechercheurs nog expliciet vragen of dit de juiste versie is bevestigt MW dit. (Deze soos werd wekelijks gehouden in Brink 21, waar MdJ tot 1 september 1999 beheerder was geweest).

---

¹ Toen in februari 2000 de advocaat van Ernest Louwes het dossier op het kantoor van het OM mocht inkijken heeft zij nog wel ervoor gezorgd dat deze Processen Verbaal aan het dossier werden toegevoegd.

Half januari 2006 stuurde ik een brief met o.a. deze informatie naar Mr. Harm Brouwer van het OM en mede op basis van die brief startte het OM een Oriënterend Vooronderzoek

Tussen 31 januari 2006 en 13 juni 2006 toen het OM kwam met een persbericht over het verschenen tussenrapport over het Oriënterend Vooronderzoek, werd ik benaderd door een aantal studenten die destijds in het bestuur zaten van de studentensociëteit, waar MW het in haar verklaring van 16 januari over had. Zij spraken hun verbazing erover uit dat zij in 1999 niet waren gehoord over MdJ, die tot kort voor de moord beheerder was geweest. Hun informatie is door mij doorgestuurd naar het onderzoeksteam dat bezig was met het Oriënterend Vooronderzoek.

Vanzelfsprekend was ik zeer benieuwd wat over het onderzoek naar het alibi in het rapport van het onderzoeksteam van het OM zou staan.

Begin mei 2006 waren MdJ en MW blijkbaar gehoord door dit onderzoeksteam en daarin kwamen ze beiden met een andere beschrijving van hun activiteiten op de avond van 23 september 1999, zoals uit het tussenrapport bleek dat in juni 2006 uit is gekomen:

MDJ: *“Ik ben vanaf de binnenstad rond 19:30 naar de soos gegaan en daar is Meike ook naar toe gekomen. De rest van de avond zijn we daar gebleven.”*

MW: *“Direct na het telefoongesprek met Michael van 19.21 ben ik naar de soos gegaan. Daar kwam ik ruim voor 20 uur aan. Ik ben Michael niet uit het oog meer verloren.*

Toen ik in oktober 1999 bij mijn moeder de NCRV gids had gezien met de beschrijving over de X-files van 23-9-1999 wist ik dat ik die aflevering niet had gezien en me vergist had.

Ik ben na mijn 1^e verklaring aanvullend gehoord bij ons thuis over de bewuste donderdagavond. Toen heb ik gemeld dat we de hele avond op de soos zijn geweest.”

De verklaring die zij in mei 2006 dus gaven is dat zij niet de hele avond van de moord thuis zijn geweest, maar vanaf voor achten de hele avond op de studentensociëteit aanwezig waren geweest. Een verklaring die dus haaks staat op die van kort na de moord (*“hele avond thuis geweest”*), maar ook anders is dan Meike heeft verklaard tegenover de twee particuliere rechercheurs (*“ik kwam eerst op de soos, daarna Michael”*).

Maar ook staat er in haar verklaring uit 2006 heel expliciet en duidelijk dat in ieder geval Meike al enkele weken na de moord (in oktober 1999) aan de politie had verteld dat ze niet de hele avond thuis was geweest. Ze is zowel specifiek over hoe ze de fout had ontdekt en ook dat ze dit bij een aanvullend verhoor thuis aan rechercheurs had verteld.

Maar dit is nergens terug te vinden in de stukken uit 1999. Noch in het uitgebreide TJ, noch in de Processen Verbaal. Ook is duidelijk uit het Tactisch Journaal op te maken dat de rechercheurs in 1999 op geen enkel moment naar de studentensociëteit zijn gegaan om via de andere bezoekers van die studentensociëteit een bevestiging van dit blijkbaar veranderde alibi te krijgen.

Er zijn dus drie mogelijkheden:

- MW heeft NIET in 1999 dit nieuwe alibi opgegeven.
- MW heeft WEL in 1999 dit nieuwe alibi opgegeven, maar de rechercheurs hebben er –om onverklaarbare redenen- niets mee gedaan. Niet opgeschreven en niet aan anderen verteld.
- MW heeft WEL in 1999 dit nieuwe alibi opgegeven en er is onderzoek naar gedaan. Maar dit onderzoek is niet in het TJ opgenomen of later uit het TJ gehaald, voordat het TJ in 2003 in opdracht van het hof aan de raadsman van Ernest Louwes is geleverd.

Dus het onderzoeksteam van het OM zou in mei 2006 zowel problemen moeten hebben met het feit dat het in mei 2006 opgegeven alibi verschilt van datgene wat MW in januari 2006 aan de twee privé-rechercheurs heeft gemeld als verschilt van datgene wat MdJ en MW kort na de moord over het alibi hebben verklaard.

Maar ook heeft men een belangrijk nieuw stuk informatie: MW verklaart heel stellig en concreet dat ze het volledig andere alibi al in oktober 1999 aan de politie had verteld, terwijl dat nergens in het dossier terug te vinden is.

En wat doet dat dit onderzoeksteam van het OM in mei 2006 hiermee?

Dit staat in het persbericht van dit team dat op 13 juni 2006 verscheen over het alibi:

*“Ten aanzien van het alibi van MdJ heeft het onderzoeksteam vastgesteld dat de verklaringen die betrokkene en zijn vriendin destijds hebben afgelegd over hun doen en laten op de avond van de moord, op onderdelen tegenstrijdig waren. Deze tegenstrijdigheden zijn destijds niet onderzocht. De verklaringen die beiden recent hebben afgelegd zijn daarentegen consistent. **Deze verklaringen sporen met de gegevens over het onderlinge telefoonverkeer die destijds door de politie zijn verzameld.***

Het onderzoeksteam wijst er overigens op dat uit het enkele ontbreken van een waterdicht alibi niet de conclusie voortvloeit dat de beweerde dader dus bij de moord betrokken is geweest”

In het dossier uit 1999 zitten o.a. de telefoongegevens van de huislijn van MW. En daaruit blijkt o.a. dat zij op de bewuste avond, 23-9-1999, om 20.20 uur nog vanuit haar huis had gebeld naar een telefoonlijn in Doorn. Dat kan dus niet kloppen met haar verklaring dat ze nog voor 20.00 uur op de studentensociëteit was aangekomen waar MdJ al aanwezig was. (Een sociëteit die trouwens op donderdagavond pas om 22 uur start). Gegevens die blijkbaar door het onderzoeksteam uit 2006 zijn genegeerd, want die stellen dus onterecht dat de nieuwe verklaring uit 2006 niet strijdig is met de beschikbare informatie over het telefoonverkeer.²

Conclusies

Het onderzoek naar het alibi van MdJ vertoont zowel in 1999/2000 als in 2006 vele onbegrijpelijke hiaten. Bepaalde evidente vragen worden bij verhoren niet gesteld. Er worden conclusies getrokken die haaks staan op de informatie waarover men beschikt. Aanvullende informatie wordt niet verzameld. En cruciale informatie bevindt zich niet of niet meer in de stukken.

Daarbij wordt door zowel de politie als het OM ernstig gezondigd tegen de door de wetgever gegeven taak “waarheidsvinding”. Conclusies die worden getrokken komen niet overeen met de informatie waarover men beschikt. En er zijn aanwijzingen dat informatie al dan niet bewust niet in dossiers zijn opgenomen of uit het dossier gehaald.

Niet alleen kan dat betekenen dat men bij een onderzoek naar een moord verkeerde conclusies trekt over schuld en onschuld, maar ook wordt daardoor aan rechters een onjuist of sterk gekleurd beeld gegeven van de beschikbare informatie voor hun oordeel over een verdachte en mogelijke alternatieve scenario's.

Daarnaast heeft deze manier van opereren van deze justitiële instanties met een monopolie in onze rechtstaat tot gevolg dat burgers die zich in dit soort dossiers verdiepen ernstig gaan twijfelen over de kwaliteit van onze rechtsstaat.

---

² In het persbericht van 18 maart 2008 over het afgewezen herzieningsverzoek maakt de Hoge Raad dezelfde fout over de telefoongegevens. Daarin staat namelijk;

“In de herzieningsaanvraag is een beroep gedaan op tegenstrijdigheden in de verklaringen die getuige W. te toenmalige vriendin van De J. heeft afgelegd over zijn alibi.

*De Hoge Raad overweegt daarover dat de twijfel over het alibi van De J. is verminderd door de omstandigheid dat De J. en W. in het vanwege het College van Procureurs-Generaal ingestelde oriënterend vooronderzoek consistente verklaringen hebben afgelegd over een ander alibi, **dat wordt ondersteund door telefoonverkeergegevens**, terwijl zij beiden redenen hebben opgegeven waarom zij pas toen met deze uitleg zijn gekomen. De Hoge Raad merkt voorts op dat, ook indien zou moeten worden aangenomen dat De J. geen sluitend alibi zou hebben, dit geenszins impliceert dat hij de moordenaar is van het slachtoffer.”*

Het wordt juist **niet ondersteund** door telefoonverkeer.